

cb

Bibliotheek
Proefstation
Naaldwijk

A
1
S
81

PROEFSTATION VOOR DE GROENTEN- EN FRUITTEELT ONDER GLAS,
TE NAALDWIJK.

Bestudering van de druiventeelt, in't bijzonder van het ras Muskaat van
Alexandrië in België, excursie naar België op 14 en 15 September 1949 door
ir. IJ van Koot, Mej. J. Camfferman en de heren G. J. Heesen en D. v. Staalduine.

door:

D. v. Staalduine.

WAGENINGEN UR GLASTUINBOUW
BIBLIOTHEEK
Violierenweg 1
Postbus 20
2665 ZG Bleiswijk
T +31(0)317-485606
F +31(0)10-5225193
E glastuinbouw@wur.nl

a
1:7
S 81

1:70(493) "1949"

Bibliotheek
Proefstation v. d.
Groenten- en fruitteelt o. glas
Naaldwijk

PROEFSTATION VOOR DE GROENTEN- EN FRUITTEELT ONDER GLAS TE NAALDWIJK.

Bestudering van de druiventeelt, in 't bijzonder van het ras Muscaat van Alexandrië, in België. 1949.

Excursie naar België op 14 en 15 September 1949 door Ir IJ.van Koot, Mej. J.Camfferman en de heren G.J.Heesen en D.van Staalduine.

Doel.

Het doel was bestudering van de teelt en vruchtzetting van Muscaatdruiven, mede i.v.m. genomen proeven met groeistoffen op de rassen Canon Hall en Leopold III.

Inleiding.

14 September werd de school voor de Druiventeelt in Terhulpen bezocht. In de kassen, welke bij deze school behoren, worden de problemen, die op de druiven betrekking hebben, bestudeerd, b.v. de zetting van rassen zoals Canon Hall en Leopold III, de levenswijze en bestrijding van spint. Ook legt men zich toe op het winnen van nieuwe rassen, waartoe in 1948 zeer vele kruisingen zijn verricht.

Het ras Canon Hall brengt in België en Engeland de hoogste prijzen op, indien de trossen en bessen aan de kwaliteitseisen voldoen.

De zetting van dit ras is evenwel in 't algemeen zeer matig tot slecht, waardoor de uitbreiding van dit ras en van het ras Leopold III, dat dezelfde slechte eigenschap bezit, tegengehouden is.

Beide rassen hebben extra grote bessen, zodat bij een matige zetting de tros reeds voldoende met bessen bezet is.

15 September werden te Hoeilaart de bedrijven van de heren Schimp, Lauwers, Marcel Bergiers en A.v.Geyseghem bezocht.

14 September 1949.

Bezoek aan de school voor de druiventeelt te Terhulpen.

We werden ontvangen door Ir Delhaye, de man, die in 1948 de proeven met groeistoffen op Canon Hall en Leopold III genomen heeft en deze ook in 1949 heeft toegepast.

Muscaat van Alexandrië.

Op deze schooltuin was 1 kas met bovengenoemd ras aanwezig. De trossen waren prima. Per poot van \pm 1,80 m waren er 3 bomen, zodat de onderlinge afstand slechts 60 cm was. De vorm van de bomen was verticaal snoer. Er werd gesnoeid op 1 à 2 ogen. Per snoeknobbel werd slechts 1 scheut aangehouden. De scheuten hadden een lengte van 1 m - 1.20 m en waren ongeveer

parallel met de bomen aangebonden. Per boom waren er slechts 12 trossen.

De gemiddelde opbrengst per kas was 350 - 400 kg, d.i. 70 - 80 kg per strekkende roe. In het Westland houdt men gemiddeld 25 - 35 trossen per boom, soms nog meer. De opbrengst is \pm 90 - 100 kg per strekkende roe. Voor export- en koelhuisdruiven wordt ook in het Westland betere kwaliteit wel betaald. Dit betekent, dat de kwaliteit stijgt naarmate de productie niet te hoog wordt opgevoerd.

Alle jaren gaf men per kas van \pm 20 m lengte en 7,5 m breedte 2000 kg organische mest, in daarvoor vlak voor de bomen aangebrachte putten. Deze putten strekten zich uit over de gehele lengte van de poot en waren \pm 100 cm breed. 1000 kg gaf men in de winterperiode en 1000 kg na de bloei.

Tijdens de bloei achtte men een temperatuur van 25 - 28° C. noodzakelijk. De relatieve luchtvochtigheid werd tijdens de bloei niet opgenomen. Men stelde een "droge" lucht op prijs. Na enig heen en weer gepraat achtte men een relatieve luchtvochtigheid van 70 à 80% toch wel noodzakelijk. Tijdens de bloei werd niet gebroesd. Het tikken van de trossen tijdens de bloei geschiedde door de leerlingen op een speciale wijze, n.l. met een glazen stomp (glas van een stormlamp). Deze werd over de tros heengeschoven, waarna men de tros heen en weer bewoog. Het stuifmeel, dat door het bewegen vrij kwam, kon niet weg en moest aldus weer ergens op de tros terecht komen. Zolang de bloei duurde werd dit dagelijks toegepast.

Indien nodig, bij scherp zonnig weer, werden de kassen gekrijt.

De organische mest, welke 2 maal per jaar in de putten werd toegediend, werd in de rustperiode verwijderd en daarna door de andere grond, in het midden der kas, gewerkt.

Evenals op de andere bezochte bedrijven, vielen bij de Muscaat de sterke, dikke scheuten op. De draden lagen, evenals op de andere bedrijven, horizontaal. De afstand draad - glas was groter dan in onze kassen. Opmerkelijk was, dat deze naar boven toe groter werd. Onderaan was dit \pm 40 cm, boven in de kas \pm 55 cm.

Als direct voordeel kan genoemd worden, minder hoge temperatuur en daardoor hogere relatieve luchtvochtigheid, speciaal minder sterke schommelingen!

Krijten na de bloei werd gedaan om besverbranding te voorkomen. Verbrande bessen, zoals in 1948 wel voorkwamen, waren, evenals in ons land, dit jaar niet aanwezig.

Diversen.

Royal Terheyden bleek heel goed te voldoen. De tros is tamelijk lang, de bessen zijn tamelijk groot. Dit blauwe ras is goed te herkennen aan de afstaande korte haartjes op de enigszins paarse bladsteel.

Dit ras komt in het Westland, voor zover bekend, slechts op enkele

plaatsen voor, n.l. bij v.Uffelen, 's-Gravenzandseweg, Naaldwijk; M.de Jong, Molenweg, Honselersdijk; v.Doorne, 's-Gravenzande.

Gros Colman was nog geheel groen. De kas, waarin zich dit ras bevond, werd vanaf 15 Augustus gestookt. De nachttemperatuur hield men op $\pm 22^{\circ}$ C. Het kleuren der bessen wordt hierdoor vertraagd. Dit zou wellicht te verklaren zijn, doordat de druif, evenals de tomaat, het verschijnsel van de thermoperiodiciteit zou vertonen, zodat bij wisselende temperatuur (groot verschil tussen dag- en nachttemperatuur) de rijping wordt versneld. De bedoeling was, eind December te oogsten.

Grote verschillen in temperatuur en vochtigheid waren verantwoordelijk, volgens onze zegsman, voor het scheuren der bessen bij dit ras.

Enten.

Bij het enten van Golden Champion op een onderstam, had men gebruik gemaakt van een Bayer-product, waarin groeistoffen verwerkt waren. De entingen waren goed geslaagd, doch aan de bladeren van de scheuten waren typisch getaande, wat afwijkend brede bladeren te zien.

Chlorose en te vroege herfsttinten van de bladeren.

In een kas met diverse rassen (rassenkas), waarin o.a. Ribier voorkwam (grote bes, paarsblauw, goede zetting, o.i. geen opvallende verbetering), werd de chlorosekwestie besproken.

Heel opvallend was, dat in deze kas, waarin witte en blauwe rassen naast elkaar voorkwamen, de meeste blauwe rassen de bekende paarskleuring op de bladeren vertoonden (zoals bij Proeftuins Grote Blauwe). De witte rassen daarentegen vertoonden het bekende chlorosebeeld, het bladmoes tussen de nerven geelachtig, alleen langs de nerven groen, zoals b.v. Prof. Abersson vertoont.

Enkele blauwe rassen, waaronder het ras Black Alicante, dat ook aanwezig was, vertoonden praktisch geen paarskleuring. Er bestaat dus verband tussen de blauwkleuring van de bessen en eventuele vroegtijdige paarskleuring van het blad. Bij rassen, die geen anthocyaan vormen in de bessen, gaat de chlorose op het blad nimmer gepaard met anthocyaanvorming. Bij de rassen, die wel anthocyaan vormen in de bessen, is een aantal, waar bladchlorose direct samengaat met paarskleuring.

Bij navraag bleek de pH 7 te zijn. Alle jaren werd ± 40 kg fertifos gegeven en ± 20 kg zwavelzure kali per kas van ± 150 m². Van patentkali, waarin naast K₂SO₄, MgSO₄ voorkomt, had men nog nimmer gehoord. Ter plaatse werd geadviseerd om de chlorose te bestrijden met Mg-bevattende meststoffen.

Na een blik in enkele kassen geworpen te hebben, waarin grote aantallen zaailingen werden opgekweekt, waarin van stenen en steenbrokken gebruik gemaakt werd om de wortelontwikkeling te bestuderen (vochtig onder de ste-

nen) werd de terugtocht aanvaard.

15 September 1949.

Bedrijf Schimp, Groenendaal, Jules van Dijkstraat 3.

Na een onderhoud met de eigenaar bij zijn tweede bedrijf in het centrum van Hoeilaart, gingen we de berg op naar het bedrijf met 100 kassen, waarvan er 75 met Muscaat beteeld werden.

Op dit bedrijf werden we rondgeleid door de meesterknecht, die er al 14 jaar werkzaam was.

De bomen staan hier op 1,80 m afstand van elkaar. Elke boom heeft 3 verticale snoeren, waaraan 8 of 9 trossen per snoer voorkomen. Men achtte een afstand van 3,60 m per boom nog beter dan de bovengenoemde afstand.

Voor het aanplanten van de kas werd de grond 1,25 m diep losgemaakt. Door deze grond werd 20.000 kg organische mest (rotte mest) laagsgewijze gewerkt. Oppervlakte van de kassen is 8 x 21,80 m.

Jaarlijks brengt men bovendien nog 3000 kg organische mest in deze kassen. Dit wordt 2 steken diep door de grond gewerkt met een soort riek met platte tanden, waardoor zoveel mogelijk wortelbeschadiging voorkomen wordt. Dit gebeurde bij bomen, die een slechte groei vertoonden, met goed resultaat. Kunstmest werd niet gebruikt.

Gemiddeld om de 15 - 20 jaar worden de bomen teruggezaagd. In de winter van 1947/1948 werden b.v. de bomen in 22 kassen teruggezaagd en in de winter van 1948/1949 de bomen van 13 kassen. Na het afzagen wordt 1 jaar tomaten geteeld. Het daarop volgend jaar zijn de bomen weer in volle productie.

Het afzagen wordt gedaan om een snellere sapstroom mogelijk te maken in de snoeihouten, die jaarlijks op 1 oog worden teruggesnoeid.

Per snoer waren + 20 krachtige scheuten; per snoeihout was 1 scheut aangehouden, die rechtstandig omhoog geleid werd. In de kassen, die vanuit 2 ketels centraal verwarmd worden, wordt op diverse tijdstippen in het voorjaar met de verwarming aangevangen. Hiermede bereikt men voldoende spreiding van aanvoer over een groot gedeelte van het jaar.

Men begint met een temperatuur van 18 - 20° C. Tijdens de bloei handhaaft men een temperatuur van 25° C. Broezen tijdens de bloei wordt toegepast. Kloppen (tikken) van de bomen geschiedt dagelijks.

Het krenten geschiedt als aangenomen werk in de avonduren. Per tros ontvangt men 90 centimes (+ 6 cent). Na het krenten wordt in de bemestingsputten (die hier breed waren, slechts + 1 m pad in het midden van de kas) water gegeven. De temperatuur wordt dan hoger gehouden om het zwellen van de bessen te bevorderen.

In kassen, waarin men eind December dacht te snijden, hield men vanaf

25 Augustus een nachttemperatuur aan van 20-22° C.

De verwarmingsbuizen lagen alleen op de grond. Per kas 6 duimsbuizen en 2 tweeduimsbuizen, ter plaatse van de vroegere rookkanalen.

Het spint was evenals bij ons dit jaar de grootste kwaal in België. Ook op dit bedrijf was de aantasting op de bessen vrij sterk geweest.

Toen wij toevallig vroegen om enkele bessen te proeven, werd op ons verzoek afwijzend beschikt, omdat de meesterknecht daar geen toestemming voor had. Later vernamen wij, op een ander bedrijf, dat de bomen behandeld waren met NIOKA, een H.C.H.-houdend middel. Dit middel werd in de handel gebracht door Société Belge de L'Azote et Des Produits Chimiques Du Marly. De handelsnaam was Agriphar. Elders vernamen wij ook, dat de druiven oneetbaar waren.

Hieruit blijkt, welke ernstige gevolgen het ontbreken van een strenge controle op de bestrijdingsmiddelen, vanwege een P.D. kan hebben.

In welk stadium de kassen behandeld waren kon niet worden nagegaan. Wel bleek uit de beschadiging van de bessen, bruine stippen, vooral aan de punt, dat de behandeling vrij laat was toegepast (waarschijnlijk Juli - begin Augustus). Te ruiken was er momenteel nietsmeer.

In hoeverre bij andere kwekers smaakbederf was opgetreden door dit NIOKA is ons niet ter ore gekomen. De druiventros op de doos, die het poeder bevatte, kon o.i. gemakkelijk leiden tot deze verkeerde aanwending!

Bedrijf Lauwers, Hypoliet.

Deze man hield het volgende principe erop na: "Je moet een aap niet leren klimmen." Uit het voorgaande volgt, dat wij hier niet veel wijzer werden. Desondanks zijn wij blij, dat wij ook dit bedrijf bezocht hebben, omdat dit bedrijf min of meer de Westlandse teeltwijze benaderde.

Op dit bedrijf zijn 28 kassen met Canon Hall en 80 kassen met Muscaat.

Van Canon Hall, welke hier vrij goed was, deelde men ons mee, dat dit ras het gehele seizoen gestookt werd, dus duur aan kolen was.

Muscaat werd op 1 oog gesnoeid. In tegenstelling tot andere bedrijven, hield men aan de snoeren + 20 trossen. Per poot van 1,80 m breedte had men weer drie snoeren. Het aantal scheuten per snoer was + 35. De scheutdikte was belangrijk minder dan wij op andere bedrijven gewend waren en benaderde min of meer de scheutdikte van Muscaat op de Westlandse bedrijven.

De trossen aan de bomen waren dan ook kleiner dan op andere bedrijven; de besgrootte was eveneens kleiner.

De bomen waren 30 jaar oud. Om de 2 jaar werd per kas 1000 kg organische mest gegeven per 150 m².

Aannemende, dat de grond gelijk was aan andere bedrijven, viel hier dus op, dat de bomen langer moesten produceren, terwijl ze met minder orga-

nische mest moesten toekomen.

Een direct gevolg hiervan was, dat de groei­kracht van de bomen minder was en de tros- en besgrootte minder was dan op andere bedrijven.

Opmerkelijk was, dat op het hoogste punt in de kassen, die tegen een steile helling gelegen waren, veel meer ingedeukte bessen (zonverbranding) voorkwamen dan meer naar beneden. Een verklaring hiervoor is ongetwijfeld, dat de temperatuur op de hoogste punten hoger geweest is dan op lager gelegen punten.

Bedrijf Marcel Bergiers, Maleize, Jules van Dijkstraat 3.

De ontvangst was hier buitengewoon hartelijk. Niets werd gespaard om het ons naar de zin te maken.

Jammer genoeg kwam er geen Muscaat of Canon Hall op dit bedrijf voor, zodat er niet veel aantekeningen gemaakt zijn.

Het bedrijfje telt 16 kassen, die alle gestookt worden. De rassen zijn Emile Royal en Royal Terheijden. Om risico te spreiden worden de kassen bij 4 tegelijk, met een tussenruimte van ± 1 maand, vanaf begin December tot Maart verwarmd. De druiven waren dan ook practisch geruimd.

De gemiddelde prijzen waren op dit bedrijf beter geweest dan in 1948. Voor de vroegst gestookte druiven was men begonnen met 170 francs per kg eind Mei - begin Juni.

Bij het klaarmaken van de grond werkte men 10 ton organisch materiaal door de grond van de kas.

Na 10-15 jaar zaagde men de bomen weer terug, waarna men deze bemesting herhaalde. Daarenboven gaf men alle jaren nog 2 ton organische mest per kas.

Dat men hoge opbrengsten op deze prima klaargemaakte grond krijgt, bleek uit de mededeling, dat men van het ras Royal Terheyden uit een kas van 20 m lengte 600 kg geoogst had.

Bedrijf A.v.Geyseghem, Kapelstraat 2, Hoeilaart.

Twee van de 13 kassen werden met Muscaat beteeld, de rest met Gros Colman.

4 Jaar geleden waren de bomen geplant. Vooraf was 26000 kg organische mest 2 m diep door de grond gewerkt op een kas van ± 20 m lengte. Volgens kweker was de mest schuin, aflopend naar het midden, door de grond gewerkt.

Elk jaar wordt 3000 kg organische mest in de winter in ± 2 m brede putten aan de bomen toegediend. Aan deze mest wordt normaal 20 m^3 water toegevoegd. Dit jaar was dit begin Maart.

Kweker vertelde ons, dat per poot van 1,80 m breedte 3 bomen geplant worden. Na 1 jaar groeien worden dan de 2 slechtste groeiers verwijderd, waarna men dus 1 boom per poot overhoudt. Een gezond idee!

De bomen hadden per pootbreedte 3 verticale snoeren, welke dus een onderlinge afstand hadden van 60 cm. Aan deze snoeren worden 11 trossen behouden. De snoei geschiedde op 1 oog, waarbij men ook weer de zogenaamde tokensnoei toepaste.

Kweker maakte ons opmerkzaam op de kleinere trossen aan de zonzijde van de kas (Zuid-Westzijde), Volgens hem was dit veroorzaakt tijdens de warme dagen rondom Pasen (niet voldoende gelucht en gekrijt). De groei van de scheuten was daardoor gestagneerd, hetgeen tot gevolg zou hebben, dat daardoor de trossen minder ontwikkeld waren. Een feit was, dat aan de andere zijde genoemd verschijnsel praktisch afwezig was. Krijten van het glas was in deze periode noodzakelijk geweest, dit had echter niet plaats gevonden.

Tijdens de bloei had men graag een hoge relatieve luchtvochtigheid. Op dit punt werd jammer genoeg niet verder ingegaan. Wel zei hij, dat in sommige nachten, wanneer dit nodig was, gestookt werd met de luchtramen open.

Muscaat eiste dag en nacht de aandacht van de kweker. De Muscaat vraagt een afwisselende voeding van organisch materiaal, zoals paardenmest, varkensmest, schapenmest enz. Onze vraag of kippenmest een grote rol speelde, werd ontkennend beantwoord.

Volgens deze kweker was "chimiek" slecht voor Muscaat, ja, dit ras kon er volgens hem niet tegen. Later, in huis, bleek hij wel potas te gebruiken voor de druiven!

De scheutdikte was prima. De scheuten werden ongeveer recht omhoog gebonden. Per scheut had men + 10 bladeren.

De afstand tussen glas en draad bedroeg ongeveer 50 cm.

De verwarmingsbuizen lagen op de grond.

In 1948 had hij begin November gesneden voor het koelhuis tegen een prijs van 85 francs per kg. De druiven waren volgens hem houdbaar gebleven tot Mei. Toen brachten zij 225 francs op.

Ten slotte zagen en proefden wij in huis nog druiven van een "gepikte" kruising. De schoonvader van v.Geyseghem, de heer Th. Vanderperren, Weemstraat 1 te Hoeilaart, had enige jaren geleden van een kruising, die op een tentoonstelling in Hoeilaart was tentoongesteld, een oogje "meegepikt" en daarvan verder vermenigvuldigd.

De bessen van deze kruising zijn blauw en groot, als Colman. De trossen zijn groot; de bessen bevatten 1 à 2 pitten, zijn vastvlezig, enigszins knappend; de smaak is enigszins flauw.

De bessen zouden geen last van scheuren hebben.

Enthout van deze kruising zou voor ons bewaard worden.

Conclusie.

Om tot een conclusie te komen over de Muscaatteeft in België, is het het beste een vergelijking te maken met de Westlandse teeltwijze.

1. Voor het planten diepe grondbewerking van 1,25 - 2 m diep. Daarbij wordt gemiddeld 10 - 20 ton organische mest in de grond gewerkt. In het Westland geschiedt dit niet of zelden. Meestal is vanwege de hoge grondwaterstand een zo diepe grondbewerking ook niet mogelijk.
2. Doordat men druiven teelt 10 - 40 meter boven de grondwaterstand, heeft men nooit schade van wateroverlast. Bepaald slechte bomen werden dan ook nimmer aangetroffen. Het water wordt in goten opgevangen en gaat dan naar reservoirs. Uit deze reservoirs gebruikt men het water weer om te gieten.

In het Westland heeft men in 't algemeen zeer veel last van een teveel aan water in bepaalde perioden, waardoor de bomen, hoewel ze gewoonlijk niet afsterven, zich toch slecht ontwikkelen.

3. Alle kassen worden gestookt. In stookkassen in het Westland zijn de trossen en bessen meestal belangrijk groter dan in koude kassen.
4. Onderteelten komen niet voor. In het Westland dikwijls wel.
5. De onderlinge afstand per boom bedraagt meestal \pm 1,80 m. In het Westland is dit veelal 80 cm (3 bomen in een poot van 2,40 m).
6. Per boom houdt men meestal 3 verticale snoeren, waardoor de onderlinge afstand per snoer 60 cm wordt. In het Westland is de afstand per boom 80 cm (zie 5). Leggers (horizontale vorm) kwamen niet voor.
7. De wintersnoei geschiedt op het eerste oog. Men volgt de zogenaamde tokensnoei. Hetzelfde snoeihout wordt dus alle jaren 1 oog verlengd. In het Westland volgt men op verticaal snoer meestal de z.g.n knobbel-snoei, dus alles kort weg snoeien.
Bij de horizontale vorm snoeit men langer, 1-3 ogen. De resultaten hiervan in stookkassen zijn goed. In koude kassen zijn de resultaten met langer snoeien ook dikwijls beter (v.Ruyven, Monsterseweg 35, Poeldijk). In de kop van de bomen bij snoeren snoeit men ook dikwijls langer. Hier vindt men dikwijls de beste trossen.
8. Opvallend was, dat per "took" nooit meer dan 1 scheut voorkwam. In het Westland soms wel 3 à 4 scheuten uit 1 snoeiknobbel of meerdere scheuten uit 1 snoeihout bij horizontale vorm.
9. De krachtige scheuten, die aan de bomen voorkwamen, kunnen ten dele uit de uitstekende groeiomstandigheden verklaard worden, doch de krachtige scheuten moeten tevens verklaard worden uit het betrekkelijk geringe aantal per snoer (\pm 20).

Bij een zelfde bladoppervlakte in het Westland bedraagt dit normaal het dubbele en meer.

Het spreekt dan ook vanzelf, dat ons opviel, dat de bladeren in 't algemeen groter waren dan in het Westland.

10. Vanaf het begin van stoken zijn geen grote schommelingen in temperatuur of relatieve luchtvochtigheid toegestaan. Dit blijkt uit de uitdrukking van Van Geyseghem, dat Muscaat dag en nacht verzorging eist. Sommige kwekers in het Westland streven dezelfde beginselen na en bereiken o.i. de beste resultaten.
11. Grote schommelingen in temperatuur en relatieve luchtvochtigheid worden in de kassen, meer dan in het Westland, opgevangen door de grotere afstand glas - draad. Deze bedraagt in België 40-55 cm (boven in de kas de grootste afstand). In het Westland is deze afstand normaal 30-35 cm.
12. Een klein aantal trossen wordt aan de toch zeer krachtige scheuten gehouden. Houdt men in België per eenheid van oppervlakte b.v. slechts + 30 trossen, in het Westland bedraagt dit aantal dan b.v. 60 en meer.
13. Afzagen van de bomen wordt regelmatig toegepast na 15 - 20 jaar. Men doet dit voordat de bomen tekenen van vermindering vertonen. Slechte bomen werden door ons niet aangetroffen, hoewel we natuurlijk niet in de slechtste kassen gebracht werden. In het Westland wordt slechts zelden afgezaagd, alleen bij heel slechte groei gaat men hiertoe over, zonder dat men hier natuurlijk blijvend verbetering van ondervindt.

Samenvatting.

Krachtige groei met een beperkt aantal trossen leidt tot het kwaliteitsproduct van grote trossen met prima bessen. Vakmanschap speelt hiernaast een grote rol. Aangezien er volgens v.d.Zande meer slechte tuinders dan slechte gronden zijn, moet het in het Westland ook gelukken, de Muscaatteelt op een hoger plan te brengen.

Naaldwijk, 21 September 1949.

D.van Staalduine.

CH.